

GROTE WEERSCHIJNVLINDER

Apatura iris

(foto Ron Poot / Buiten-beeld)

S54

Beschermingsstatus

Rode lijstcategorieën

Beschermingsstatus

Habitatrichtlijnsoort

Vogelrichtlijnsoort

Belangrijke leefgebieden

Korte soortbeschrijving

Soortkenmerken

De Grote weerschijnvlinder is een opvallende dagvlinder. De bovenzijde van de vleugel is zwart maar voorzien van een witte vlekkenband, met op de achtervleugel een rood omringde oogvlek. De mannetjes vertonen onder een bepaalde lichtinval een fraaie, blauwpaarse weerschijn. De onderzijde van de achtervleugel heeft een naar voren toe breed uitlopende, witte dwarsband. Het is een vrij grote vlinder met een vleugelspanwijdte van 55 tot 65 mm.

Ecologie

Net zoals de Grote ijsvogelvlinder houdt de soort zich meestal ter hoogte van de boomkruin op. De mannetjes en vrouwtjes ontmoeten elkaar bij opvallende, uit het kronendak of de bosrand stekende, grote en meestal oude bomen. Dergelijke bomen worden door de mannetjes verdedigd. Op sommige, zeer geschikte bomen, kunnen soms meerdere mannetjes hun territorium verdedigen. Wanneer een ongepaard wijfje het territorium van een mannetje binnenvliegt, wordt ze onmiddellijk onderzocht. Als ze nog niet gepaard heeft, leidt het wijfje het mannetje weg naar een geschikte plaats hoog in een boomtop waar de paring plaatsvindt. De plaats van de paring kan soms op meerdere honderden meters verwijderd liggen van het territorium van het mannetje.

Als waardplant voor eieren en rupsen dienen verschillende wilgensoorten: vooral Grauwe wilg, Geoorde wilg en Boswilg. Het vrouwtje zet de eitjes bij voorkeur af in de boomkroon of aan de bovenzijde van bladeren die niet aan de volle zon blootstaan. De grotendeels groene rups zit vaak op de middennerf van het blad, waaraan ze min of meer symmetrisch langsheen beide kanten knaagt. Als de rups stil zit, lijkt ze op een naaktslak. Heel opvallend zijn de twee lange doornen op de kop. De rups overwintert half volgroeid op een zelfgesponnen kussen in de vork van een twijgje of in de schors. In de lente gaat ze weer terug naar de verse knoppen en bladeren om daar te foerageren. De verpopping vindt plaats hangend aan de onderkant van een blad. De Grote weerschijnvlinder brengt één generatie per jaar voort.

In tegenstelling tot andere dagvlinders drinken de volwassen vlinders zelden nectar en dan nog alleen de wijfjes. Wel drinken ze honingdauw en het sap van bessen en bloedende bomen. Ook voeden ze zich met uitwerpselen, kadavers, rottend materiaal en mineralen uit modder.

Biotoopvereisten

De Grote weerschijnvlinder komt voor in oudere, vochtige loofbossen en in (wilgen)-broekbossen met veel open plekken en een ijle bosstructuur. Vaak zijn het structuurrijke bossen met diverse loofboomsoorten in beekdalen.

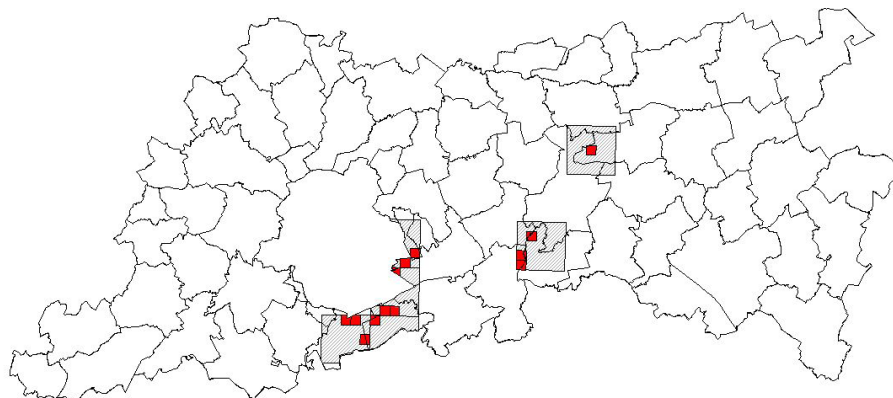
Populatie-uitwisseling en natuurverbindingen

De Grote weerschijnvlinder is tamelijk honkvast. De soort is echter in staat om meerdere kilometers te overbruggen, maar grote open gebieden worden bij voorkeur omzeild, niettegenstaande de soort al in vrij open landschappen is gezien. In de regel volgen ze voor de verplaatsing houtwallen en bosranden.

Voorkomen in de provincie Vlaams-Brabant

Regionale verspreiding

De Grote weerschijnvlinder was vroeger al zeldzaam, maar is nu nog zeldzamer geworden. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw is verspreidingsgebied geleidelijk aan ingekrompen. Vooral rond Brussel is het aantal vindplaatsen sterk achteruitgelopen. Net als vroeger komt de Grote weerschijnvlinder voornamelijk voor in de grote bosgebieden en meer bepaald in de bossen rond Brussel en Leuven waaronder Hallerbos, Zoniënwoud en Meerdaalbos. Daarnaast komen ook bosrijke gebieden met meer verspreide bossen in aanmerking zoals de Doode Bemde en Zevenbronnen in de gemeente Sint-Genesius-Rode. Buiten Vlaams-Brabant wordt - met uitzondering van het oosten van Limburg - de soort in Vlaanderen amper waargenomen.

Inventarisatieonderzoeken

- Atlasproject INBO-Vlinderwerkgroep Natuurpunt (2007-2009)

Knel- en aandachtspunten

- Door een op houtproductie gericht of achterstallig bosbeheer ontbreken in veel bossen open plekken en mantel- en zoomvegetaties in bosranden waarvan de vlinder afhankelijk is.

- Bosfragmentatie beperkt het aantal leefgebieden en bemoeilijkt de individuenwisseling of de instandhouding van een leefbare populatie.
- Verdroging en het verdwijnen van structuurvariatie (o.a. "opvallende" bomen) in bossen leidt tot een degradatie van habitat.

Overzicht maatregelen

H7.5. - H7.9.	Natuurgericht bosbeheer
H7.10.	Extensieve bosbegrazing
H7.12.	Mantel- en zoombeheer
H8.1.	Herstel van de waterhuishouding
H11.1.	Aanleg van een houtkant, heg of haag

S54.1.	Aanleg van bosverbindingen
S54.2.	Behoud van bruidsboomen

Landschaps- en habitatgerichte maatregelen

H7.5. - H7.9. Natuurgericht bosbeheer

Het bosbeheer wordt afgestemd op het creëren en behouden van open plekken in het bos en van een enigszins ijle bosstructuur errond. Ook brede bospaden en bosranden komen voor een open bosstructuur in aanmerking. Voorts kunnen d.m.v. een selectieve hoogdunning individuele bomen worden vrijgesteld (zie ook maatregel S54.2. Bruidsboomen).

H7.10. Extensieve bosbegrazing

Door middel van extensieve (bos)begrazing kan verspreide struweelontwikkeling (wastine) en/of een open bosstructuur tot stand komen of in stand gehouden worden.

H7.12. Mantel- en zoombeheer

Voor de Grote weerschijnvlinder geschikte bosleefgebieden herbergen oude, hoge bomen en bezitten een gevarieerde bosstructuur. Dergelijke structuur kan zowel in het bos als in de bosrand tot stand komen. Daarom wordt ook een bosrandbeheer gevoerd. Hiervoor bestaan verschillende mogelijkheden afhankelijk van de daarvoor beschikbare ruimte. Een mogelijkheid is een spontane bosuitbreiding op een aan bos palend open terrein al dan niet in combinatie met een extensief begrazingsbeheer indien dit op een aan het bos grenzend weilanden gebeurt. Om een spontane verbossing op gang te brengen, moet het betrokken terrein uitgerasterd worden. Ook kunnen - vooral in grotere bosgebieden - door middel van een gericht uitkapbeheer (hakhout- en mantel-zoombeheer) op verschillende plaatsen geleidelijke overgangen tussen bos en open ruimte ontstaan. Het inkappen van een bestaande rechte bosrand waarin verspreid grote hoogstammige bomen worden overgehouden, is een andere mogelijkheid

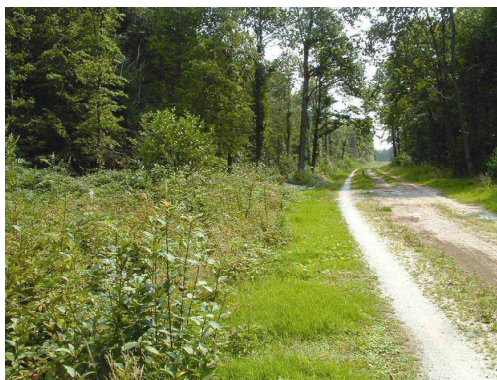

Foto: Een brede interne bosrand langsheen bospaden (foto Econnection)

H8.1. Herstel van de waterhuishouding

De aanwezigheid van vochtige bosomstandigheden is een belangrijke vereiste voor het overleven van de soort - vooral tijdens de vliegtijd. Daarom zijn alleen vochtige loofbossen en wilgenbroekbossen voor de soort geschikt.

S54

H11.1. Aanleg van een houtkant, heg of haag

De Grote weerschijnvlinder volgt vooral houtkanten bij verplaatsingen tussen twee bosgebieden. Bij de aanleg wordt daarom voorrang gegeven aan houtkanten die met bos in verbinding staan of aansluiten op houtkanten die de verbinding naar andere bosgebieden verderzetten.

Soortgerichte maatregelen**S54.1. Aanleg van bosverbindingen**

Mogelijkheden voor herstel liggen onder meer in de beekvalleien waar zowel open, beekbegeleidende bossen als beboste beekoevers de verbinding tussen de leefgebieden kunnen onderhouden (zie ook maatregel H11.1. Aanleg van een houtkant, heg of haag).

S54.2. Behoud van bruidsbomen

De aanwezigheid van een zogenaamde "bruidsboom" is van groot belang voor de voortplanting. De kruin van zulke boom steekt boven het kronendak uit of staat enigszins vrij en duidelijk zichtbaar in het bos. De boomsoort is niet zo belangrijk, als hij maar opvallend is. Hij moet in ieder geval zowel bovenaan als langs de flanken voldoende zonlicht opvangen. Daarvoor worden reeds in een vroege fase bomen, die als "solitaire" bosboom in aanmerking komen, in het bos aangeduid. Deze zullen de gehele bedrijfstijd van de bosexploitatie doorlopen en gedurende hun gehele groeiperiode van nabij worden opgevolgd. Het bosbeheer richt zich m.a.w. op de blijvende aanwezigheid van enkele specifieke bomen. De belangrijkste ingreep bestaat uit het wegnemen van bomen die de groei van deze toekomstbomen nadelig beïnvloeden en het ijl houden van de bosstructuur errond. Bruidsbomen kunnen zowel in het bos nabij een open plek als in de bosrand worden voorzien.

Financierings- en ondersteuningmogelijkheden**Algemeen**

- Ondersteuning gemeentelijk natuurbeleid
- Subsidie voor de aankoop van natuurgebieden
- Landschapsteam

Soortgericht

- Bijzonder natuurbeschermingsproject

Habitatgericht

- Beheerovereenkomst perceelrandenbeheer
- Beheerovereenkomst aanplanten en onderhouden van houtige kleine landschapselementen
- Beheerovereenkomst onderhouden van bestaande houtige kleine landschapselementen

Lopende initiatieven

- Actieplan Grote weerschijnvlinder gemeente Kinrooi
- Atlasproject INBO-Vlinderwerkgroep NP (2007-2009)

Opvolgings- en evaluatiemogelijkheden**Tellingen langsheen een vaste looproute**

De Grote weerschijnvlinder vliegt in de periode van juni tot en met augustus (met een piek tussen 1 en 20 juli). Om de aanwezigheid en de aantallen vast te stellen, worden de aanwezige vlinders langsheen een vast traject en gedurende een vaste periode geteld. De vlinders zijn evenwel moeilijk waarneembaar vanwege hun leefwijze tussen de boomkruinen. Vooral de vrouwtjes worden zelden waargenomen. De vlinders zijn evenwel te lokken met sterk ruikende kaas.

Op bospaden worden meestal mannetjes waargenomen. Die zijn net voor de middag het talrijkst. Van zodra ze gegeten hebben, ondernemen de mannetjes "stijgvluchten" naar hoger gelegen punten in de omgeving. Vanaf de middag beginnen de mannetjes hun territoria te verdedigen, wat tot in de vooravond kan aanhouden.

Referenties & verdere informatie

Publicaties

- Alterra (2001). Handboek Robuuste Verbindingen; ecologische randvoorwaarden. Wageningen, Alterra, Research instituut voor de Groene Ruimte. 252 p.
- Anoniem (2008). Actieplan Grote weerschijnvlinder: Gemeente Kinrooi. Gemeenten Adopteren Limburgse soorten. 103 p.
- Bink F. (1992). Ecologische atlas van de dagvlinders van Noordwest-Europa. Schuyt & Co/Haarlem.
- Esser R. (2007). Indicator: Organismen als graadmeters van het milieu: de grote weerschijnvlinder. Boomblad 4: 10.
- Gorissen D., Merckx T., Vercoetere B. & Maes D. Veranderd bosgebruik en dagvlinders. Waarom verdwenen dagvlinders uit bossen in Vlaanderen? Landschap 21(2): 85-95.
- Groenendijk D. & Mensing V. (2007). Status en bescherming van de grote weerschijnvlinder in Gelderland. De Vlinderstichting, Wageningen. 35 p.
- Maes D. & Van Dyck H. (1999). Dagvlinders in Vlaanderen - Ecologie, verspreiding en behoud. Stichting Leefmilieu/Antwerpen i.s.m. Instituut voor Natuurbehoud en Vlaamse Vlinderwerkgroep/Brussel.
- Maes D. & Van Dyck H. (2001). Veranderingen in het dagvlinderbestand van de provincie Antwerpen: lessen voor het natuurbeleid. Ankona jaarboek 2001. 14 p.
- Maes D. (2004). The use of indicator species in nature management and policy making. The case of invertebrates in Flanders (Northern Belgium). 295 p.
- Van Dyck H., Maes D. & Brichau I. (2001). Toepassen van een multi-soortenbenadering bij planning en evaluatie in het Vlaamse natuurbehoud. Rapport Universiteit Antwerpen (in opdracht van Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Natuur). Wilrijk. 90 p.
- Van Uytvanck J. (2008). De Grote Weerschijnvlinder terug? Limoniet (bijlage bij Meander, 6 (1)). 1 (1). Natuurpunt Vlaamse Ardennen. P. 36-37.
- Veling K., Smit J. & Siebering V. (2004). Bosrandbeheer voor Vlinders en andere ongewervelden. KNNV, Utrecht. 96 p.
- Veling K. (2009). Van atlas naar actie: Op pad met beheerders. Vlinderstichting. Vlinders, 4. p 4-6.

Websites

- www.inbo.be/content/page.asp?pid=FAU_INS_VL_lycatity
- www.telmee.be
- www.waarnemingen.be
- www.vlinderwerkgroep.be

Folders

geen

Advies

- Vlinderwerkgroep Natuurpunt
- Vlinderwerkgroep Thecla – Natuurpunt-afdeling Pepingen
- Digitale nieuwsbrief "vlinder.flits" aan te vragen via de website www.natuurpunt.be

S54

